

POROČILO O DELU INŠTITUTA ZA NOVEJŠO ZGODOVINO V LETU 2001

UVOD

Leto 2001 se je začelo tesnobno in z velikim strahom ne samo za usodo našega inštituta, ampak celotne raziskovalne sfere v R Sloveniji. Proračun države za to leto je bil sprejet šele meseca aprila, zato se je redno financiranje zelo zatikalo, likvidnostne težave so bile velike. Dva projekta smo konec leta 2000 zaključili, razpisa za nove temeljne in aplikativne projekte Ministrstva za šolstvo, znanost in šport ni bilo vse do meseca aprila z obljubo o začetku financiranja novih projektov šele z začetkom meseca julija, trije raziskovalci in mlada raziskovalka, ki je končala izobraževanje že v začetku leta 2000, pa so bili finančno nepokriti. Sredi leta so se začele razmere stabilizirati in leto 2001 smo končalo delovno in poslovno zelo uspešno.

Zaradi vedno večjega obsega dela, ki ga opravijo sodelavci inštituta v enem letu, je pisanje avtorskega poročila o tem delu vedno bolj zahtevna in težka naloga, poročila pa iz leta v leto daljša. Uspešno smo nadaljevali z uresničevanjem načrtov iz obeh raziskovalnih programov. Na razpisu za uvrstitev na nacionalno listo temeljnih in aplikativnih projektov Ministrstva za šolstvo, znanost in šport smo uspeli dobiti oba projekta, ki smo ju prijavi. Tako smo imeli v drugi polovici leta dejansko finančno pokrite, nekatere polno, druge pa vsaj 85 %, vse raziskovalce. Pri tako stabilnem financiranju seveda ne umankajo dobri delovni raziskovalni rezultati. Moji sodelavci so v letu 2001 objavili ...samostojnih publikacij, v strokovnem tisku so objavili ...izvirnih in preglednih znanstvenih člankov, ...strokovnih člankov, ...gesel v Enciklopediji Slovenije. Sodelovali so na 24 znanstvenih posvetih različnih zvrsti, na katerih so imeli kar 50 referatov in razprav. Izdali smo dve številki že 41. letnika inštitutove revije Prispevki za novejšo zgodovino.

Vzdrževanje stavbe Kazina - inštitut je njen upravnik - je zahtevno delo, finančno in organizacijsko. Obnovili smo eno kopalnico našega najemnika Opere ter poskrbeli za tekoča redna vzdrževalna dela v stavbi. Dokončali smo obnovo petih raziskovalnih kabinetov. Dokupili smo nekaj malega računalniške opreme, čakamo pa na rezultate razpisa za raziskovalno opremo našega resornega ministrstva, kjer smo prijavi nujno potreben nakup računalniškega serverja, treh delovnih postaj in dveh laserskih tiskalnikov, ker sedanji je že amortiziran. Zlasti nujen je nakup serverja, ker nam kljub vsej previdnosti delajo velike težave vdori virusov, ki jih brez ustrezne opreme ne moremo več ustrezno nadzorovati.

1 ZNANSTVENO RAZISKOVALNO DELO

1.1 RAZISKOVALNI PROGRAMI

1.1.1 Politična, idejna in kulturna zgodovina Slovencev od sredine 19. stoletja do 1990

V tem velikem raziskovalnem programu sodeluje šest polno plačanih sistemiziranih raziskovalcev, bibliotekarka, od novembra novi mladi raziskovalec, poleg njih pa so preko t.i.pasovnega financiranja plačani trije raziskovalci, ki pa so poleti 2001 uspeli dobiti nov projekt ter tehnična sodelavka v knjižnici.

Program je vodil *dr. Jurij Perovšek*, višji znanstveni sodelavec, ki je hkrati kot raziskovalec nadaljeval študij unitarizma pri Slovencih v letih 1918-1941. Glavno pozornost je posvetil proučevanju politike glavnega nosilca unitarističnega centralističnega programa na

Slovenskem - liberalnemu taboru in to v času od skupščinskih volitev leta 1938 do znanega sporazuma Cvetković - Maček in oblikovanja Banovine Hrvaške leta 1939. *Dr. Peter Vodopivec*, znanstveni svetnik, je za monografijo o slovenski zgodovini 1780- 1991 pisal zadnja poglavja o gospodarski, socialni, politični in kulturni zgodovini Slovencev. Študiral je s slovensko zgodovino in politiko po letu 1945, širša vprašanja zgodovine Balkana v 19. in 20. stoletju ter nadaljeval primerjalno raziskovanje narodnega oblikovanja v 18. in 19. stoletju (s poudarkom na narodno konstituiranje Bretoncev, Norvežanov, Dancev in Fincev). *Dr. Ervin Dolenc*, višji znanstveni sodelavec, je nadaljeval z zbiranjem gradiva in proučevanjem kulturne politike. V Arhivu R Slovenije, Narodni in univerzitetni knjižnici in Narodnem muzeju je pregledoval gradivo o odnosu intelektualcev do aktualnih političnih vprašanj v prvi polovici 30-tih let. Ukvarjal se je s primerjalno analizo kulturne razvitosti v prvi jugoslovanski državi. *Jure Gašparič*, mladi raziskovalec, je začel delati na inštitutu 1. novembra 2001 in pod mentorstvom *dr. Jurija Perovška* začel raziskovati politiko Slovenske ljudske stranke od uvedbe kraljeve diktature januarja 1929 do vstopa SLS v vlado JRZ junija 1935. Tema je prijavljena kot magistrska naloga na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Začel je s pregledovanjem literature, časopisja (katoliški list Domoljub, revija Čas) in zbirati arhivsko gradivo (pisma Ivana Šušteršiča v zapuščini Pavla Turnerja v Pokrajinskem arhivu Maribor). *Dr. Bojan Godeša*, višji znanstveni sodelavec, je v letu 2001 začel preučevati nacionalno vprašanje med slovenskimi političnimi dejavniki v času druge svetovne vojne. Pregledoval je arhivsko gradivo v Arhivu R Slovenije o "stražarjih", Albinu Šmajdu in Francu Snoju, v Nadškofijskem arhivu pa gradivo o dr. Lambertu Erlichu. Pregledoval je tudi emigrantsko literaturo o tej problematiki. *Dr. Aleš Gabrič*, znanstveni sodelavec, je pisal poglavji o kulturni zgodovini v šestdesetih in sedemdesetih letih ter o političnih in idejnih razhajanjih in spremembah po Titovi smrti v letih 1980-1987 do izida 57. številke Nove revije. Tako je do sedaj napisal več kot 190 tipkanih strani teksta. *Dr. Nevenka Troha*, znanstvena sodelavka, je nadaljevala pregled arhivskega gradiva o problematiki slovensko-italijanskih odnosov in Svobodnega tržaškega ozemlja po različnih fondih Arhiva R Slovenije ter časopisje. Iz te tematike je napisala in oddala v tisk dve znanstveni razpravi.

1.1.2 Gospodarska in socialna zgodovina Slovencev od sredine 19. stoletja do 1990

V tem programu je sodelovalo pet sistemiziranih polno plačanih raziskovalcev, ena part time raziskovalka, bibliotekar in do 31. oktobra mladi raziskovalec.

Programsko skupino je vodil *dr. Žarko Lazarević*, višji znanstveni sodelavec, kot član programske skupine pa je zaključil zbiranje gradiva o Društvu bančnih zavodov Slovenije, ki je delovalo v času od 1921 do 1945 in o društvu napisal krajšo monografijo. Začel je raziskovati zgodovino oglaševanja na Slovenskem do druge svetovne vojne. Zbiral je literaturo o splošni zgodovini oglaševanja, slovenske razmere pa je začel spoznavati s pregledovanjem osrednje gospodarske revije iz te dobe, Trgovskega tovariša. Oblikoval pa je tudi pregleden tekst o slovenskem zadružništvu za knjižno objavo. *Dr. Jasna Fischer*, znanstvena svetnica, je kot part-time raziskovalka analizirala razvoj slovenske industrije s posebnega vidika strojne opremljenosti tovarniških obratov v času pred prvo svetovno vojno, ki so tudi eden od pokazateljev modernizacije v procesih industrializacije. *Dr. Andrej Studen*, višji znanstveni sodelavec je raziskoval in pisal o modi in oblačilni kulturi ter o prehrani pred in po prvi svetovni vojni kot del raziskave načina življenja naših prednikov. Posebej je obravnaval spremembe vsakdanjega življenja in življenjsko raven med prvo svetovno vojno ter osvetlil čas pomanjkanja, racionalizacije in omejevanja potrošnje. *Mag. Andrej Pančur*, mladi raziskovalec, je nadaljeval in končal pisanje doktorske disertacije Monetarna politika v habsburški monarhiji in Slovenci (1848-1914). Zbral je še zadnje arhivsko in drugo gradivo

ter napisal tekst doktorske teze, ki jo je novembra oddal Filozofski fakulteti. Tematsko ga je razdelil na dva dela, v prvem je orisal avstrijski monetarni sistem pred letom 1848 in odzive prebivalstva na Slovenskem na različne vrste denarja v razmerah monetarnih kriz in reform, v drugem pa odzive prebivalstva na načrtovano valutno reformo, potek reforme iz leta 1892 in uvedbo zlate kronske valute. *Dr. France Kresal*, znanstveni svetnik, je raziskoval nekatere ključne gospodarske probleme iz zgodovine gospodarske politike in strukture slovenskega gospodarstva do prve svetovne vojne. Obdelal je zakon o obrteh in obrtno svobodo, trgovinski zakon in gospodarske družbe, združni zakon in obrtno svobodo, stečajno pravo in politiko. Napisal je pregled stanovskih organizacij (zbornice, obrtne zadruge in trgovske gremije). Obdelal je davčno in kmetijsko politiko. Pregledno je orisal strukturo gospodarstva in vrednost proizvodnje slovenskih dežel (kmetijstvo, rudarstvo, industrijo, obrt, promet in pošto, denarništvo z bankami, hranilnicami, zavarovalnicami). *Dr. Jože Prinčič*, znanstveni svetnik, je za gospodarsko zgodovino Slovencev v letih 1970-1990 pregledal del objavljene zgodovinske in ekonomske literature v domačih arhivskih ustanovah in knjižnicah. Zaradi praznovanj 10-letnice ustanovitve samostojne slovenske države je osrednjo pozornost namenil osvetlitvi gospodarskega dogajanja v zadnjih letih druge jugoslovanske države, ko se je Slovenija že začela pripravljati na izstop iz jugoslovanske federacije. Rezultate teh raziskav je predstavil na različnih znanstvenih posvetovanjih. *Dr. Zdenko Čepič*, višji znanstveni sodelavec, je nadaljeval s proučevanjem kmetijske politike v obdobju povojne industrializacije v prvem desetletju po koncu druge svetovne vojne, raziskavo pa razširil na obdobje do leta 1965. Proučeval je medsebojno odvisnost industrializacije in kmetijske politike in njune posledice in ugotovil, da je imela industrializacija večji vpliv na agrarni sektor kot obratno. Poudarek je dal še na preobrazbo kmetijskega združništva po koncu politike kolektivizacije.

1.2 RAZISKOVALNI PROJEKTI

1.2.1 Slovenci pod okupatorji in v medsebojnih spopadih

V razpisu Ministrstva za šolstvo, znanost in šport za uvrstitev na nacionalno listo temeljnih in aplikativnih projektov smo dobili nov projekt, ki ga kot odgovorni nosilec vodi *dr. Boris Mlakar*, v njem pa sodelujeta *dr. Vida Deželak-Barič* in *dr. Damijan Guštin*.

Dr. Boris Mlakar, znanstveni sodelavec, je za temo v okviru projekta Ženska kot objekt in subjekt dogajanja v okviru protipartizanskega tabora na Slovenskem začel s pregledovanjem literature ter zbiranjem podatkov iz nje. V klasični zgodovinsko-literaturni je o tej temi izredno malo podatkov, precej več jih je v spominski literaturi, ki je izhajala v emigraciji. Zato je pregledal emigrantsko literaturo, v kateri se po predvidevanjih takšni podatki nahajajo ter je ustrezne članke kopiral in razvrstil. Med viri je začel pregledovati medvojno protipartizansko legalno in ilegalno časopisje z izpisovanjem in kopiranjem. Teh podatkov v protipartizanskem časopisju ni, našel pa ga je v propagandnem gradivu. *Dr. Vida Deželak-Barič*, asistentka z doktoratom, je začela raziskovati v okviru teme ženske kot objektu in subjektu med drugo svetovno vojno v partizanskem taboru. Seznanjala se je z domačo in tuji strokovno literaturo s področja ženskih študij. Pregledala je partizansko žensko časopisje - Našo ženo, Slovenske pod Karavankami. *Dr. Damijan Guštin*, znanstveni sodelavec, je evidentiral problematiko za temo o vojaškem sodstvu med drugo svetovno vojno med literaturo in arhivskim gradivom.

1.2.2 Nacionalna zbirka Žrtve druge svetovne vojne in zaradi nje na Slovenskem

Projekt nacionalne zbirke je bil 5-leten in se je končal decembra 2001. Izvajali so ga vodja projekta, dve strokovni sodelavki, znanstveni sodelavec in znanstveni svetnik v pokoju. Projekt je vodil *dr. Bojan Godeša*, višji znanstveni sodelavec, nadzoroval je njegovo izvajanje ter sodeloval z nasveti metodološkega in vsebinskega značaja. Spremljal je literaturo in vse podatke, ki so se nanašali na zbirko, posredoval obema sodelavkama. *Mojca Šorn*, strokovna sodelavka, je na podlagi literature zbirala in dokumentirala podatke o žrtvah od aprila do vključno junija 1945. Pregledala je Uradni list FLRJ iz leta 1956, gradivo komisije Državnega zbora R Slovenije za raziskovanje množičnih pobojev in gradivo, ki nam ga je posredoval Muzej novejše zgodovine iz Ljubljane, pripravila pa je Milena Osjak. Na osnovi tega gradiva je v bazo vpisala 2.211 novih oseb. Pregledala je tudi časnike Slovenski narod 1941-1943, Jutro 1942 in Slovenec oktober-december 1942 in vpisala 78 žrtev. V Arhivu R Slovenije je pregledala fond Partizanska saniteta (fascikli 367-398), fascikel Internacije v Ljubljanski pokrajini, fond PK VOS za Primorsko (10 fasciklov) in VOS Kamnik (2 fascikla). Iz pregledanega gradiva je vnesla v bazo podatkov skupaj 930 novih oseb. Tudi *Tadeja Tominšek Rihtar*, strokovna sodelavka, je večino novih podatkov v bazo vnesla iz arhivskega gradiva. V posameznih enotah Arhiva R Slovenije je pregledovala Kartoteko padlih borcev, fond MVAC s podatki o padlih vaških stražarjih, fond XI. Armadnega zbora s podatki o umrlih v italijanskih koncentracijskih taboriščih, fond Pokrajinske komisije VOS za Primorsko, fond Okrožnih komisij VOS za Zapadno, Severno in Južno Primorsko in Kamnik. V tem gradivu je našla podatke za 3051 žrtev. Iz gradiva Milene Osjak iz Muzeja novejše zgodovine v Ljubljani je vnašala podatke za žrtve v koncentracijskih taboriščih Rab, Renicci, Chiesanuova, Visco, Gonars in Monigo ter Bergen-Belsen in Auschwitz-Birkenau ter tako vpisala 2323 oseb. Iz gradiva komisije za raziskovanje pobojev množičnih pobojev Državnega zbora R Slovenije je vpisovala podatke iz t. i. "seznama domačih izdajalcev", podatke za zgornjo Savinjsko dolino, občino Ljutomer in Cerklje, skupaj 1152 oseb. Pregledovala je tudi literaturo in časopisje (dnevnik Svobodna Slovenija iz Buenos Airesa in revijo Družina) ter gradivo Mestne občine Ljubljana o 145 slovenskih domobrancih, pokopanih na Orlovem vrhu pri Ljubljani in podatke s spomenika izgnancem iz občine Bistrica ob Sotli. Skupaj je našla podatke za 5512 oseb. *Dr. Boris Mlakar*, znanstveni sodelavec, je spremljal periodično in monografsko literaturo in z najdenimi podatki seznanjal sodelavki. Evidentiral je žrtve v arhivskem gradivu Komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev. *Dr. Tone Ferenc*, znanstveni svetnik v pokoju, je pregledal italijanski arhiv za Julijsko krajino iz let 1943-1945 v Arhivu R Slovenije in italijansko gradivo na mikrofilmu iz fonda vodje italijanske policije v Osrednjem državnem arhivu V Rimu ter sestavil seznam smrtnih žrtev iz Primorske v letih 1941-1943. To so bile žrtve, ki so bile usmrčene od organov italijanskih oblasti, padle v narodnoosvobodilni vojni in usmrčeni od partizanov, skupaj 286 oseb.

Tako smo imeli v tej obsežni računalniški bazi podatke za skupaj 70 160 žrtev druge svetovne vojne in zaradi nje. Projektna skupina predvideva, da je približno 10 % oseb vpisanih dvakrat, torej t.i. dvojnikov. Zaradi izredno obsežnega gradiva in počasnega preverjanja vnesenih podatkov - na to smo sproti opozarjali tudi v letnih poročilih - delo z izločanjem dvojnikov poteka zelo počasi. Predvidevamo, da je v zbirki, ki jo imamo trenutno zbrano, vnesenih podatkov za med 87 in 90 % vseh žrtev vojne in zaradi nje na Slovenskem.

1.2.3 Politična zgodovina Slovencev v Jugoslaviji 1958 - 1963

Dr. Mateja Režek, asistentka z doktoratom, je v letu 2001 uspela dobiti na razpisu Ministrstva za šolstvo, znanost in šport triletni temeljni raziskovalni podoktorski projekt, ki je zasnovan kot znanstvena analiza in sinteza doslej neraziskane slovenske in jugoslovanske politične

zgodovine med letoma 1958 in 1963. Na izbiro tematike sta vplivali dejstva, da je povsem neraziskana in da je dogajanje v tem obdobju ključno za razumevanje kasnejših, deloma že raziskanih političnih procesov. V ta čas namreč sodijo prva resnejša mednacionalna trenja v socialistični Jugoslaviji, krhanje partijskega monolita in zametki tako imenovanega liberalizma, ki je zaznamoval drugo polovico šestdesetih let. Tako bodo izsledki raziskave zapolnili eno od globljih vrzeli v slovenskem političnem zgodovinopisju, obenem pa smiselno zaokrožili raziskovalnikovo doktorsko disertacijo, v kateri je obravnavala slovensko in jugoslovansko politično zgodovino med letoma 1948 in 1958.

Raziskava bo potekala v treh fazah. V prvi bo zbrala relevantno literaturo in zgodovinske vire, v drugi bo zbrano gradivo kritično analizirala in v tretji izsledke oblikovala v sintezo in predstavila v obliki znanstvenih besedil. V letu 2001 je raziskovalka začela s prvo fazo zbiranja literature in zgodovinskih virov. Pomembno je zlasti gradivo najvišjih političnih in državnih ustanov (CK ZKS, Izvršni svet skupščine LRS in njegovi sekretariati, SZDLS) ter osebni fond vodilnih politikov. Pomembni so tiskani viri (zapisniki sej zvezne in republiške skupščine, uradni listi, kongresni zapisniki političnih organizacij, statistični letopisi ter govori in članki vodilnih politikov), kljub omejeni ali dvomljivi sporočilni vrednosti pa tudi časopisje in spominska literatura.

1.3 DRUGO RAZISKOVALNO DELO

V tem podpoglavju posebej navajam samo tisto opravljeno raziskovalno delo, ki ni razvidno iz drugih poglavij tega poročila in bibliografije za leto 2001. Ob rednem delu na temeljnem raziskovalnem delu na obeh programih in treh projektih je v letu 2001 nekaj raziskovalcev še vedno intenzivno pisalo in večina tudi dokončala svoje pisne prispevke za *Zgodovino Slovencev v 20. stoletju*. To so bili *dr. Vida Deželak-Barič* (končevala s pisanjem treh prispevkov), *dr. Damijan Guštin* (napisal 24 od 26 sestavkov, dva pa še končuje), *dr. Boris Mlakar* (končal tri članke, enega pa v glavnem dokončal), *mag. Andrej Pančur* (napisal še manjkajoči del politične zgodovine Slovencev od leta 1848 do volilne reforme 1907) in *dr. Nevenka Troha* (napisala devet prispevkov). Uredniki *dr. Zdenko Čepič*, *dr. Jasna Fischer*, *dr. Bojan Godeša*, *dr. Žarko Lazarevič* in *dr. Jurij Perovšek* so že začeli z redakcijskim branjem, nekateri za svoja obdobja hkrati s pripravami za nadaljnje urejanje besedil, *dr. Fischerjeva* pa je prebrala vse do novembra 2001 napisane članke. Monografija bo izšla v letu 2002.

Dr. Vida Deželak-Barič je še v okviru že končanega projekta Edicija Viri II pripravila arhivske dokumente o pokrajinskih partijskih konferencah na Primorskem med drugo svetovno vojno in jih objavila v zborniku z naslovom *Pokrajinske konference Komunistične partije Slovenije na Primorskem 1942-1944*, 179 strani, kot 16. zvezek serije Viri.

Dr. Aleš Gabrič je po arhivskem gradivu, gledaliških listih, spominih in literaturi napisal zgodovino Prešernovega gledališča v Kranju v letih 1945-1957, pri čemer je bil posebno pozoren na znamenito kulturno politično afero ob politični likvidaciji gledališča poleti 1957.

Dr. Damijan Guštin je sodeloval v projektu Obramboslovnega raziskovalnega centra Fakultete za družbene vede v Ljubljani z raziskavo o poveljevanju vojaškim enotam in sistemih vojaških obveznosti.

Dr. Boris Mlakar je za projektno nalogo četništvo na Slovenskem 1941-1945, ki jo je pripravljajl še v okviru projekta *Zgodovina Slovencev v 20. stoletju*, napisal poglavje o

nastanku četništva na Slovenskem od poletja 1941 do pomladi 1942 ter opravil razgovor z nekdanjim pripadnikom četniške obveščevalne službe.

Dr. Jurij Perovšek je za zbornik, ki bo izšel ob 60-letnici smrti Lamberta Erlicha napisal razpravo Erlich in pariška mirovna konferenca 1919-1920 v obsegu dveh in pol avtorske pole ter ob 100-letnici začetka gradnje Zavoda sv. Stanislava razpravo o političnih razmerah na Slovenskem na prehodu iz 19. v 20. stoletje v obsegu ene in pol avtorske pole.

Dr. Jože Prinčič je za tisk končal monografijo Zveza ekonomistov Slovenije v času in prostoru 1934-1950-2000, v kateri je podal zgodovinski oris delovanja strokovne organizacije slovenskih ekonomistov od njenih začetkov v letu 1934 pa do konca leta 2000. Za Evropsko konferenco bančnih zgodovinarjev, ki je bila v Ljubljani maja 2001 je skupaj z *dr. Žarkom Lazarevičem* pripravil kratko verzijo zgodovine slovenskega bančništva v angleškem jeziku. Za Bančni vestnik pa je napisal oris razvoja slovenskega bančništva v drugi polovici 20. stoletja, ki je bil objavljen v dveh delih.

Dr. Mateja Režek je svojo doktorsko disertacijo pripravila za knjižno objavo za naslovom Med resničnostjo in iluzijo; jugoslovanska politika v desetletju po sporu z Informbirojem. Napisala je znanstveni članek o jugoslovanski kaznovalni politiki v petdesetih letih.

Dr. Andrej Studen je skupaj z dr. Janezom Cvirnom napisal študijo o socialni in kulturni zgodovini železnice v 19. stoletju, ki je izšla kot samostojna publikacija. Raziskoval je tudi problematiko kaznovanja s smrtjo od 16. do 20. stoletja, od spreminjanja javnih usmrtitev, javnega izvrševanja smrtnih kazni do reform kazenskega prava in postopkov. Napisal je nekaj gesel za drugi del obsežne Slovenske kronike 19. stoletja (1860-1900).

2 KNJIŽNICA IN INFORMACIJSKO-DOKUMENTACIJSKA DEJAVNOST

V knjižnici inštituta so bili tudi v letu 2001 zaposleni štirje delavci: višja bibliotekarka in vodja knjižnice Nataša Kandus, bibliotekar Igor Zemljič, knjižničarka Irena Mazi in pisarniška referentka Damijana Bračko. Zaradi bolezenske odsotnosti Irene Mazi pa so v drugi polovici leta 2001 v knjižnici delali samo trije zaposleni.

Osnovna značilnost delovanja knjižnice v tem letu je velik porast obiska in izposoje, ki sta posledica vse večje uporabe COBISS-a v Sloveniji s tem pa tudi večja seznanjenost zunanjih uporabnikov z našim gradivom. Med večje spremembe v knjižnici lahko štejemo tudi preureditev revijske čitalnice, kjer so zdaj na enem mestu zbrane vse najpomembnejše historične publikacije v slovenskem jeziku od začetka 20. stoletja do danes. Čeprav veliko večino izposoje vodimo s pomočjo računalnika, je bila letos edina novost v računalniški opremi termični tiskalnik za tiskanje potrdil izposojenih knjig zunanjim obiskovalcem knjižnice. Sicer je delo potekalo v ustaljenem ritmu vseh 248 delovnih dni.

2.1 NABAVA GRADIVA

V knjižnici smo tega leta na novo vpisali 797 izvodov monografskih publikacij (377 slovenskih) in 307 letnikov serijskih publikacij. Od tega je bilo dejansko le 162 naslovov letnikov, skoraj enkrat višja številka inventariziranih letnikov pa gre na račun vpisa več na novo pridobljenih letnikov iste serijske publikacije (med temi prevladujejo zlasti nekateri letniki emigrantskih tiskov, ki smo jih nakupili pri g. Arnežu in v njegovi ustanovi Studia Slovenica).

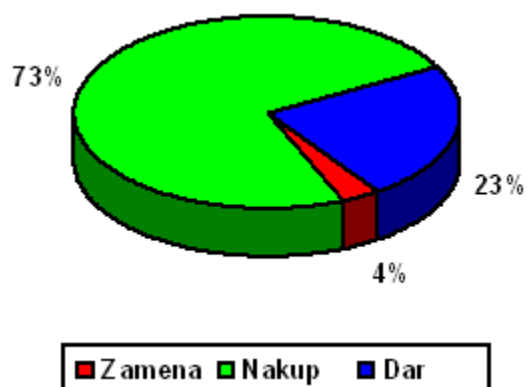
Pregled nabave v letu 2001

	knjige/brošure	serijske publikacije	skupaj
nakup	585	206	791
zamena	28	55	83
dar	184	46	229
skupaj	797	307	1104

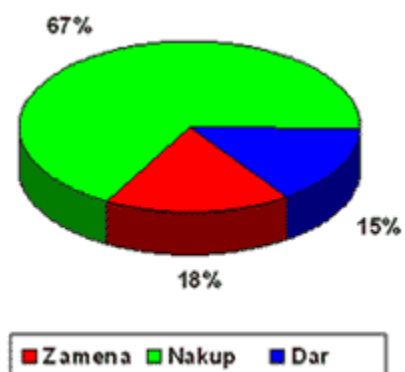
Velika večina gradiva je tudi letos v knjižnico prišla z nakupi. Med darovi prevladujejo individualni darovi avtorjev. Zamenjava je, tako kot vsako leto, potekala večinoma s partnerskimi institucijami v Sloveniji in na tujem.

Način nabave leta 2001

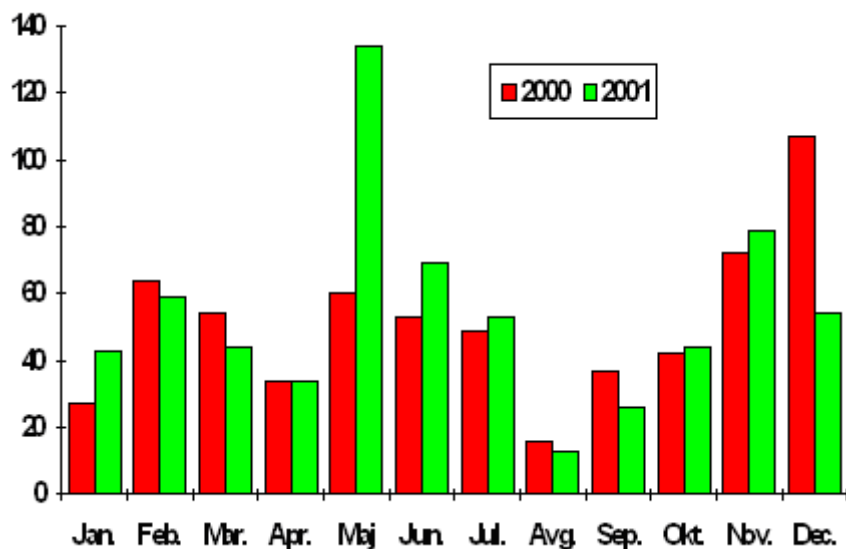
knjige

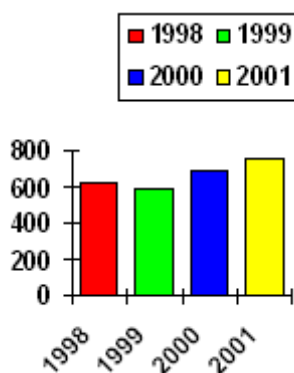
nakup serijskih publikacij

nakup knjig po mesecih

Pregled skupnega števila nakupljenih knjig med leti 1998 in 2001

Če pogledamo število nabavljenih knjig v zadnjih treh letih, lahko ugotovimo, da knjižnica vsako leto pridobi več knjig in da tudi celotni fond knjižnice narašča.

31. decembra 2001 je tako fond knjižnice INZ obsegal:

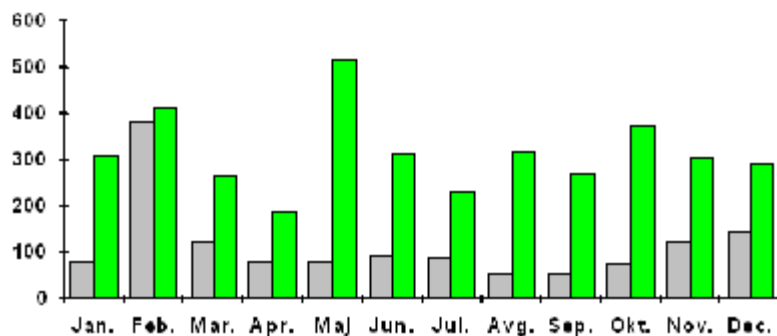
knjige:	disertacije /elaborati	serijske publikacije	neknjižno gradivo	skupaj:
28.324	155	6.659	4	35.166

2.2 IZPOSOJA

Izposoja poteka večidel preko računalnika. V letu 2001 smo preko računalnika izposodili 1882 od 2025 izposojenih knjig, kar je predstavljalo 93 % (lani le 75%) izposoje.

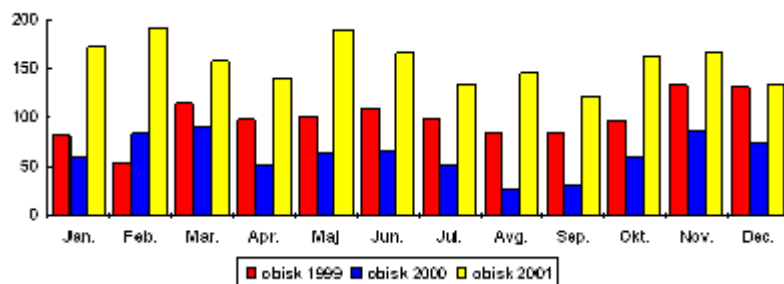
	Knjige:	časniki in časopisi:	skupaj
Izposoja na dom	2025	633	2.409

Število izposojenih knjig po mesecih v letu 2001

Krivulja obiska skozi leto je sicer podobna tistim iz minulih let, le da se je v povprečju obisk znatno povečal. V letošnjem letu je knjižnico obiskalo vsaj dvakrat več bralcev kot minula leta. Tako smo imeli leta 2001 345 aktivnih članov, med katerimi je bilo kar 164 vpisanih na novo. Pri medknjižnični izposoji smo si izposodili 36 knjig iz raznih knjižnic po Sloveniji ali iz tujine, sami pa smo drugim institucijam iz naših zbirk posodili 7 knjig.

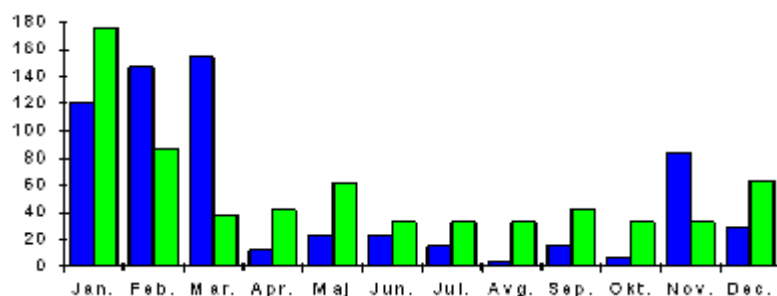
Število obiskov (po mesecih) v knjižnici INZ med leti 1999 in 2001

2.3 STROKOVNO DELO

Strokovno delo je teklo podobno kot vsa leta. Sproti smo obdelali vse prispelo gradivo in vnašali bibliografske enote naših raziskovalcev.

Število v COBISS-u kreiranih zapisov leta 2001

Hkrati smo se udeleževali najrazličnejših strokovnih srečanj. Igor Zemljič se je 26. septembra udeležil predstavitve nove verzije programa COBISS/OPAC 4.1 v Ljubljani, kmalu zatem pa še mednarodne konference: Interlending and Document Supply International Conference: PROVIDING ACCESS THROUGH CO-OPERATION, ki jo je organiziral NUK med 1.-5. oktobrom 2001. Nataša Kandus in Igor Zemljič sta se med 10. in 12. oktobrom udeležila zborovanja Zruženja bibliotekarskih delavcev SLOvenije v Radencih z naslovom: "Digitalna knjižnica". Med 30. 11. in 1. 12. pa sta se udeležila še strokovne ekskurzije Združenja bibliotekarjev Slovenije v nacionalno knjižnico Marciano v Benetkah in ogleda univerze v Padovi.

Tako imamo do sedaj v COBISS vnešenih že **7.882** knjižnih enot. V minulem letu je bilo tekom izposoje v COBISS vnešenih še 623 starejših knjig. H knjigovezu smo v minulem letu dajali v vezavo gradivo s poškodovano vezavo, časopisje ter revije iz leta 1999 in nekatere nevezane revije iz minulih let.

3 PREDAVANJA, MENTORSTVO, RECENZIRANJE

3.1 DODIPLOMSKI IN PODIPLOMSKI ŠTUDIJI

V dodiplomskem študiju na dveh fakultetah je sodelovalo pet inštitutovih delavcev. *Dr. Andrej Studen* je na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete predaval in vodil seminar iz zgodovine vsakdanjega življenja na Slovenskem v 19. in v začetku 20. stoletja s temo Nasilje in družba. *Dr. Peter Vodopivec* je na tem oddelku predaval občo zgodovino 18. stoletja študentom 3. letnika. *Dr. Ervin Dolenc* je v poletnem semestru vodil vaje pri predmetu nastanek sodobnega sveta za politologe na Fakulteti za družbene vede. Kot predsednik ali član komisije je sodeloval tudi pri zagovoru petih diplomskih nalog. *Dr. Aleš Gabrič* je na oddelku za kulturologijo iste fakultete predaval in imel seminar pri predmetu zgodovina slovenske kulture, bil je mentor pri več diplomskih delih. *Dr. Damijan Guštin* je imel predavanja in vaje iz predmeta Vojaška zgodovina na tej fakulteti. Bil je mentor petim in somentor enemu diplomantu.

V podiplomskem študiju je sodelovala več kot polovica raziskovalcev. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani, Pedagoški fakulteti v Mariboru, Fakulteti za družbene vede v Ljubljani in Teološki fakulteti v Ljubljani so sodelovali kot mentorji, somentorji, predavatelji, konzultanti in člani komisij za zagovore magistrskih nalog in doktorskih disertacij *dr. Zdenko Čepič*, *dr. Ervin Dolenc*, *dr. Jasna Fischer*, *dr. Aleš Gabrič*, *dr. Damijan Guštin*, *dr. Bojan Godeša*, *dr. France Kresal*, *dr. Žarko Lazarevič*, *dr. Jurij Perovšek*, *dr. Jože Prinčič*, *dr. Andrej Studen*, *dr. Nevenka Troha* in *dr. Peter Vodopivec*.

3.2 KOMISIJE ZA IZVOLITEV

V komisije za izvolitve v znanstvene nazive so bili imenovani *dr. Zdenko Čepič*, *dr. Jasna Fischer* in *dr. Peter Vodopivec*. *Dr. Čepič* je bil tudi član komisije za podeljevanje Zoisovega priznanja.

3.3 PREDAVANJA NAŠIH RAZISKOVALCEV

Tudi v letu 2001 so naši raziskovalci pripravili številna predavanja. V seminarjih profesorjev dr. Miroslava Stiplovska in dr. Boža Repeta so predavali študentom tretjega in četrtega letnika *dr. Zdenko Čepič* o agrarni reformi in kmetijski politiki v prvem desetletju po drugi svetovni vojni, *dr. Ervin Dolenc* o kulturnem razvoju v Sloveniji med obema vojnoma, *dr. Jurij Perovšek* o narodno političnem položaju Slovencev od razpada habsburške monarhije do sprejema Vidovdanske ustave leta 1921 in *dr. Jože Prinčič* o temeljnih značilnostih gospodarskega razvoja Slovenije in Jugoslavije v letih 1945-1990. V organizaciji Muzeja novejšje zgodovine je *dr. Zdenko Čepič* maja 2001 predaval na strokovnem kolokviju ob 60-letnici začetka druge svetovne vojne o uporabi na smrt obsojenih. Na seminarju Slovenskega šolskega muzeja Od šolske kronike do zgodovine moje šole marca 2001 sta predavala *dr. Ervin Dolenc* o šolski politiki v prvi jugoslovanski državi in *dr. Aleš Gabrič* o šolski politiki po letu 1945. Dr. Gabrič se je novembra 2001 udeležil tudi seminarja na Brdu pri Kranju Evropa v šoli in predaval o razumevanju preteklosti za skupno prihodnost. *Dr. Boris Mlakar* je v okviru Muzejskih večerov, ki jih prireja Mestni muzej v Idriji, aprila predaval o kolaboraciji v Evropi med drugo svetovno vojno s kratkim pogledom na Slovenijo. *Mag. Andrej Pančur* je imel dve predavanji, prvo maja 2001 za Zgodovinsko društvo Ljubljana o političnih in nacionalnih konfliktih ob sprejemu valutne reforme v Avstro-Ogrski leta 1892 in drugo na Srednji ekonomski šoli v Celju novembra 2001 o denarju in denarni politiki v habsburški monarhiji 1848-1914, ki ga je v okviru programa Poučevanje predmeta ekonomske zgodovine organiziralo Društvo učiteljev zgodovine. *Dr. Mateja Režek* je v Zgodovinskem društvu Ljubljana decembra 2001 predavala o pravosodju in sistemu politične represije v Jugoslaviji po sporu z Informbirojem. *Dr. Peter Vodopivec* je marca 2001 na dunajski univerzi na slavnostni akademiji ob ustanovitvi Slovenskega znanstvenega inštituta v avstrijski prestolnici predaval o pomenu Dunaja in dunajske univerze za oblikovanje slovenskega izobraženstva. Junija 2001 je na žalni seji univerze v Celovcu govoril o življenju in delu dr. Andreasa Moritscha. Oktobra 2001 je za Klub slovenskih katoliških študentov oktobra 2001 predaval o Slovencih in Evropi, predavanje je decembra ponovil na Filozofski fakulteti. V okviru Knjižnega sejma je novembra sodeloval v razpravi o prihodnosti Enciklopedije Slovenije.

3.4 OCENE RAZLIČNIH ROKOPISOV

Slovenske založbe pogosto zaprosijo naše raziskovalce za ocene različnih rokopisov. *Dr. Bojan Godeša* je tako ocenil rokopis Viktorja Blažiča Semena razdora - pot v brodolom, ki bo izšel pri založbi Nova revija. Bil je svetovalec pri pisanju učbenika za 4. letnik gimnazije, ki ga pripravljata *dr. Ervin Dolenc* in *dr. Aleš Gabrič*. *Dr. Damijan Guštin* je na prošnjo Komisije za zgodovino pri Zvezi združenj borcev in udeležencev NOV Slovenije ocenil in deloma tudi redigiral rokopis Zdravka Klanjščka Potek in značilnosti narodnoosvobodilne vojne 1941-1945 na Slovenskem. *Dr. Jurij Perovšek* je za Založbo Nova revija ocenil rokopis Iztoka Durjave Vstanite v suženjstvo zakleti, za založbo Promag pa rokopis dr. Janeza Markeša Točka nacionalnega nesporazuma. *Dr. Peter Vodopivec* je za založbo Modrijan in DZS ocenjeval rokopise učbenikov, za Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport ter avstrijski fond za pospeševanje znanosti pa predloge znanstvenih projektov.

3.5 TISKOVNE KONFERENCE

Podobno kot v minulih letih je bilo leta 2001 kar nekaj tiskovnih konferenc, na katerih predstavljamo publikacije naših in drugih raziskovalcev. *Dr. Zdenko Čepič* je na treh konferencah v Kopru januarja v organizaciji Znanstveno raziskovalnega središča, v Idriji marca v organizaciji Mestnega muzeja Idrija in v Ilirski Bistrici tudi marca 2001 v

organizaciji Društva za krajevno zgodovino in kulturi Ilirska Bistrica predstavil Zbornik Milice Kacin Wohinz, ki je izšel kot prva številka Prispevkov za novejšo zgodovino in v katerem so predstavljena posamezna poglavja iz novejše zgodovine Primorske. *Dr. Jasna Fischer* je predstavila obsežen zbornik v čast 80-letnice profesorja Vasilija Melika Slovenci v zgodovini in njihovi evropski sosedje na tiskovni konferenci v Ljubljani junija 2001. *Dr. Bojan Godeša* je marca v Ljubljani na predstavitvi, ki sta jo pripravila naš inštitut in Zgodovinsko društvo Ljubljana predstavil knjigo Gorazda Bajca Ivan Marija Čok v mreži primorske usode. Knjigo je drugič prestavil še maja 2001 v prostorih Slovenskega svetovnega kongresa v Ljubljani. *Dr. Damijan Guštin* je v prostorih Rdečega križa Slovenije v Ljubljani januarja 2001 govoril o knjigi Vere Hutař Slovenski Rdeči križ 1943-1944. Sodeloval je tudi s pisno predstavitvijo zbornika Posavje v letih 1990-1991. *Dr. Boris Mlakar* je na sedežu Svetovnega slovenskega kongresa predstavil knjigo dr. Silvina Eiletza Zgodovina neke kolaboracije: boljševidi in Nemci 1914-1918. *Dr. Jurij Perovšek* je kot eden od avtorjev na tiskovni konferenci maja 2001 v Arhivu R Slovenije predstavil zbornik Od sanj do resničnosti. Razvoj slovenske državnosti ter decembra v Srebni dvorani Hotela Union v Ljubljani predstavil še študijo dr. Janeza Markeša Točka nacionalnega nesporazuma. *Dr. Nevenka Troha* se je aktivno udeležila vrste tiskovnih konferenc: na predstavitvi Zbornika Milice Kacin Wohinz ter knjige Milice Kacin Wohinz in Jožeta Pirjevca Zgodovina Slovencev v Italiji januarja v Kopru, februarja v Mariboru, marca v Idriji in Ilirski Bistrici, aprila v Cerknem, poročila slovensko italijanske kulturno zgodovinske novembra na Opčinah pri Trstu in decembra v Kopru ter predstavitve projekta Vzroki in posledice izseljevanj iz slovenske Istra po 2. svetovni vojni z izsledki, ki so izšli v reviji Annales marca v Ljubljani.

4 SODELOVANJE V UREDNIŠTVIH, STROKOVNIH DRUŠTVIH, KOMISIJAH, ODBORIH IN DRUGIH ORGANIZACIJAH

4.1 REVIJA PRISPEVKI ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

Tudi v letu 2001 smo kljub minimalni subvenciji Ministrstva za šolstvo, znanost in šport izdali dve številki spoštljivo visokega 41. letnika inštitutove revije prispevki za novejšo zgodovino. V lanskem letu smo iz rednih števil revije izpustili objavo našega letnega poročila o delu in bibliografijo sodelavcev ter to objavili v posebni publikaciji. S tem smo pridobili nekaj tiskarskih pol za objavo znanstvenih člankov v reviji. V prvi številki smo objavili 5 razprav, v rubriki Zapisi dva prispevka, posebej objavili v rubriki Razpravljanja polemiko o Bergmanovem dosjeju, v Historični dokumentaciji pa poročilo bana Marka Natlačena iz leta 1941. V rubriki Življenjski jubileji smo objavili dva zapiska, v rubriki In memoriam pa enega. Objavili smo tudi 9 ocen in poročil. Druga številka je bila tematska, izdali smo jo skupaj z Zvezo zgodovinskih društev Slovenije in v njej objavili pod skupnim naslovom Slovenci in leto 1941 18 referatov z znanstvenega posveta Šestdeset let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem. Posebej smo ponosni, da smo objavili tudi vso diskusijo na posvetu, ki so jo avtorji prej avtorizirali. Uredniški odbor so sestavljali *dr. Zdenko Čepič*, glavni urednik, *dr. Jasna Fischer*, odgovorna urednica, *dr. Damijan Guštin*, pomočnik glavnega urednika in člani *dr. Boris Mlakar*, dr. Jože Pirjavec, dr. Janko Prunk in dr. Franc Rozman.

V uredništvih strokovnih časopisov so bili *dr. Aleš Gabrič* glavni in odgovorni urednik časopisa za slovensko krajevno zgodovino Kronika, *dr. Damijan Guštin* uredništva revije za zgodovino, literaturo in antropologijo Borec, *dr. Andrej Studen* glavni in odgovorni urednik revije za zgodovino vsakdanjega življenja in historične antropologije Zgodovina za vse, *dr. Jurij Perovšek* član uredniškega odbora nove revije za humanistične in družboslovne študije

Studia historica slovenica in dr. Peter Vodopivec član uredniških odborov Zgodovinskega časopisa ter znanstvene revije East-Central Europe - L'Europe du centre-est v Budimpešti.

Dr. Zdenko Čepič, dr. Jasna Fischer, dr. Aleš Gabrič in dr. Jurij Perovšek so bili člani uredniškega odbora za pripravo publikacije, ki je izšla v ruskem jeziku v Moskvi Slovenija: Pot k samostojnosti. *Dr. Andrej Studen* je bil eden od urednikov Slovenske kronike XIX. stoletja (1800-1860), *dr. Nevenka Troha* pa sourednica slovensko-italijansko-angleške izdaje knjige Slovensko-italijanski odnosi 1880-1956 - Poročilo slovensko-italijanske kulturno-zgodovinske komisije.

4.2. SODELOVANJE

- Sodelovali smo pri pripravi **15. Zvezka Enciklopedije Slovenije**. Člani strokovnih odborov so bili *dr. Zdenko Čepič, dr. France Kresal in dr. Boris Mlakar*. Gesla so pisali *dr. Zdenko Čepič, dr. Aleš Gabrič, dr. Damijan Guštin, dr. France Kresal, dr. Boris Mlakar, dr. Jurij Perovšek, dr. Nevenka Troha in dr. Peter Vodopivec*. Skupaj so napisali 33 gesel.
- **V koordinaciji raziskovalnih organizacij Slovenije KORIS**, v kateri je inštitut ustanovni član, je delovala *dr. Jasna Fischer* kot podpredsednica in od decembra 2001 kot predsednica. KORIS je v prvi polovici leta aktivno deloval pri reševanju velikih zagat pri financiranju raziskovalne dejavnosti posebej z vrsto uspešnih akcij ob pripravi proračuna R Slovenije za leto 2001 ter pri pripravi osnutka novega Zakona o raziskovalni in razvojni dejavnosti. *Dr. Zdenko Čepič* je še vedno kot član sodeloval v Komisiji za imenovanje ulic in naselij Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana, hkrati pa je bil tudi član Pododbora za znanstveno raziskovalno dejavnost Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana. Ta ga je imenoval tudi za svojega predstavnika v svet zavoda Izobraževalno središče Miklošič, kjer so ga izvolili za predsednika. *Dr. Aleš Gabrič* je bil član strokovnih svetov Slovenskega šolskega muzeja, zgodovinskega arhiva Ljubljana in muzeja Univerze v Ljubljani. *Dr. Boris Mlakar* je kot predstavnik našega inštituta sodeloval kot član Komisije vlade R Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč. *Dr. Jurij Perovšek* je kot član sodeloval v svetu zavoda Knjižnica Otona Župančiča v Ljubljani. *Dr. Nevenka Troha* je bila članica sveta Muzeja novejše zgodovine Ljubljana in sindikalna zaupnica Sindikata vzgoje in izobraževanja na našem inštitutu. *Dr. Peter Vodopivec* pa je bil podpredsednik Slovenske matice, podpredsednik Zveze učiteljev zgodovine, član upravnega odbora PEN, član sveta evropskega inštituta Dr. Batliner v Salzburgu, član upravnega odbora Society for Slovene Studies v Združenih državah Amerike, član znanstvenega Centra for Democracy and Reconciliation v Solunu in član znanstvenega sveta ISH - Fakultete za humanistične podiplomske študije.
- **Naši raziskovalci so izjemno dejavni v strokovnih društvih in prevzemajo v njih zelo ugledne funkcije.** *Dr. Jurij Perovšek* je predsedoval Zvezi zgodovinskih društev Slovenije in v tej funkciji opravil vrsto nalog. Imel je svečani nagovor ob proslavi 80-letnice prof. Vasilija Melika na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete. Sodeloval je pri organizaciji in vodenju treh znanstvenih posvetov v Ljubljani, Brežicah in Mariboru, pri katerih je bila zveza soorganizator in so naštetih tudi v poglavju o znanstvenih posvetih tega poročila. Kot urednik društvenega glasila Kronika je član predsedstva Izvršilnega odbora zveze *dr. Aleš Gabrič*. *Dr. Ervin Dolenc* pa je bil predsednik komisije za nagrado Klio, ki jo vsaki dve leti za najbolj prodorno delo v

slovenskem zgodovinopisju podeljuje zveza. Zgodovinskemu društvu Ljubljana je predsedovala *dr. Nevenka Troha*, v letu 2001 je pripravila pet predavanj, *dr. Zdenko Čepič* je bil član predsedstva. *Dr. Damijan Guštin* pa je bil funkcionar Društva za proučevanje zgodovine, literature in antropologije. Poleg *dr. Vide Deželak-Barič* je bil tudi član komisije za zgodovino pri Glavnem odboru Zveze združenj borcev in udeležencev narodnoosvobodilne vojne Slovenije.

- **Trije raziskovalci so sodelovali pri različnih oblikah pomoči pri oblikovanju pouka zgodovine v naših osnovnih in srednjih šolah.** *Dr. Zdenko Čepič* je bil član strokovne komisije za zgodovino nalog mladih raziskovalcev v okviru Gibanja znanost mladini, *dr. Damijan Guštin* pa strokovni vodja za področje zgodovine in predsednik strokovne komisije za oceno nalog v letu 2001. Kot dolgoletni član Komisije za raziskovalno delo zgodovinskih krožkov na osnovnih šolah v Sloveniji pri Zvezi prijateljev mladine je *dr. Ervin Dolenc* v letu 2001 prevzel predsedstvo te komisije in oktobra soorganiziral seminar za mentorje krožkov za raziskovalno temo Promet in trgovina na Slovenskem v preteklost. V tej komisiji je delovala tudi *Mojca Šorn* in se je kot članica komisije za ocenjevanje raziskovalnih nalog udeležila 32. srečanja mladih raziskovalcev junija 2001 v Ljubljani.

4.3 PROMOCIJA IN SAMOPROMOCIJA NAŠEGA DELA

Čeprav promocija in samopromocija našega dela v javnih medijih ni dejavnost, ki bi jo s posebno ljubeznijo, zavzetostjo in pozornostjo, kot si jo zasluži, gojili, pa lahko ugotovim, da je bilo v letu 2001 nastopov naših raziskovalcev na radiu, televiziji in dnevnem ter revialnem tisku zelo veliko. Naj začnem z nastopi na televiziji kot najbolj odmevnimi. *Dr. Zdenko Čepič* je v oddaji Studio City televizije Ljubljana govoril 16. julija o novih levičarskih strankah v Evropi. Televizija Slovenija je 22. aprila v oddaji Brez reza v celoti predvajala nastop *dr. Vide Deželak-Barič*, *dr. Bojana Godeše* in *dr. Borisa Mlakarja* na posvetu Šestdeset let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem. *Dr. Aleš Gabrič* je 16. februarja nastopil v oddaji Polnočni klub TV Slovenija, na kateri so predstavili življenje in delo odvetnice in pisateljice Ljube Prenner, pred srečanjem Bush-Putin na gradu Brdu pa je v oddaji Studio City 11. junija govoril o političnih atentatih. *Dr. Bojan Godeša* je 1. maja sodeloval v oddaji Dosje na TV Slovenija o Osvobodilni fronti slovenskega naroda. *Dr. Boris Mlakar* je 10. decembra sodeloval na okrogli mizi TV Slovenija ob predvajanju dokumentarca Zločin, ki ne zastara avtorja Jožeta Možine. V oddaji Brez reza je bil 8. aprila objavljen nastop *dr. Jurija Perovška* s prispevkom o odnosu političnih strank in skupin do fašizma in nacizma pred drugo svetovno vojno. *Dr. Nevenka Troha* je 9. aprila sodelovala v oddaji programa za italijansko narodnostni manjšini RTV centra Koper TV Meridiani ter 28. junija v Odmevih TV Slovenije o vprašanju slovensko-hrvaške meje. *Dr. Peter Vodopivec* je sodeloval v oddaji o zgodovini Mohorjeve založbe (Mohorjevke v poldrugem desetletju, Dokumentarni feljton o zgodovini in pomenu Mohorjeve družbe) ter Odmevih 13. junija, ko je govoril o ljubljanskem kongresu.

Še več je bilo nastopov na radiu. Na radiu Slovenija so v oddaji Sledi časa, ki je obravnavala začetek druge svetovne vojne v Sloveniji, 8. aprila nastopili *dr. Zdenko Čepič*, *dr. Vida Deželak-Barič*, *dr. Damijan Guštin*, *dr. Boris Mlakar* in *dr. Jurij Perovšek*. *Dr. Zdenko Čepič* je sodeloval še v oddaji Studio ob sedemnajstih 27. aprila posvečeni Dnevu upora proti okupatorju in govoril o začetkih upora. *Dr. Bojan Godeša* je imel na radiu Glas Ljubljana 27. aprila pogovor o ustanovitvi Osvobodilne fronte. *Dr. Damijan Guštin* je 6. aprila na Valu 202 govoril o napadu na Jugoslavijo aprila 1941. *Dr. Boris Mlakar* je imel na Radiu Koper 21. januarja v okviru redne oddaje Primorski kraji in ljudje razgovor o svoji knjigi Tragedija v

Cerknem pozimi 1944, ob priliki predavanja v Društvu Slovenskih izobražencev v Trstu pa je 14. maja dal izjavo o širši problematiki svojega predavanja za Radio Trst A. *Dr. Jurij Perovšek* je dvakrat dal izjavo za 3. program RAI, prvič 11. aprila ob začetku znanstvenega posveta ob šestdesetletnici začetka druge svetovne vojne na Slovenskem in drugič 5. septembra o dejavnosti dr. Lamberta Erlicha na pariški mirovni konferenci. O omenjenem simpoziju v Ljubljani je dal 11. aprila izjavo tudi za program A 1 radia Slovenija ter isti dan za oddajo Dogodki in odmevi. O simpoziju Slovenska osamosvojitvev. Pričevanja in analize je govoril na programu A 1 radia Slovenija in radiu Ognjišče. O dejavnosti dr. Erlicha je govoril tudi za Radio Vatikan. *Dr. Peter Vodopivec* je sodeloval v oddaji Intelektu 13. junija.

Še najmanj je bilo v lanskem letu sodelovanja s tiskanimi mediji. *Dr. Vida Deželak-Barič* je sodelovala na pogovoru o vprašanih okupacije in odpora s poudarkom na začetnem obdobju druge svetovne vojne pri nas, ki je bil objavljen v Svobodni misli v dveh nadaljevanjih 8. in 26. aprila. *Dr. Boris Mlakar* je ob izidu svoje knjige Tragedija v Cerknem pozimi 1944 dal intervjuja Primorskim novicam in Novemu glasu. *Dr. Jurij Perovšek* je za Mag 25. aprila govoril o problematiki, ki je bila obravnavana na posvetu ob šestdesetletnici začetka druge svetovne vojne. *Dr. Peter Vodopivec* je v ljubljanskemu Dnevniku in Delu dal intervjuja v zvezi s sodobnim poukom zgodovine 22. in 29. oktobra 2001.

5 ZNANSTVENI POSVETI

V letu 2001 je bilo, kot že običajno vsa leta nazaj, spet zelo veliko znanstvenih srečanj v različnih oblikah. Še nobeno leto pa inštitut ni sodeloval pri organizaciji kar treh znanstvenih posvetov, od katerih je bila ena okrogla miza v Moskvi, en posvet pa je imel mednarodno udeležbo. Dva sta bila povezana z jubilejem desetletnice osamosvojitve Slovenije, eden pa je bil posvečen okrogli obletnici 60. obletnice začetka druge svetovne vojne pri nas. Tako smo sodelovali pri pripravi in izvedbi naslednjih znanstvenih posvetov, naštetih so kronološko: aprila v Ljubljani Šestdeset let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem (soorganizatorja *dr. Jurij Perovšek* in *dr. Jasna Fischer*), novembra v Mariboru simpozij z mednarodno udeležbo Demokratična opozicija Slovenije - ob 10. obletnici osamosvojitve Slovenije (soorganizatorja *dr. Jurij Perovšek* in *dr. Jasna Fischer*) in okroglo mizo decembra v Moskvi (organizatorica *dr. Jasna Fischer*). Iz pregleda udeležbe naših raziskovalcev je razvidno, da jih je na vrsti posvetov bila tudi do polovica vseh aktivnih udeležencev. Skupaj so se udeležili 24 znanstvenih posvetov, na njih pa so predstavili 50 referatov in razprav.

5.1 KRONOLOŠKI PREGLED POSVETOV V LETU 2001

- Okrogla miza o **Srednji Evropi**, Budimpešta, 14. in 15. februar 2001, razpravljalec *dr. Peter Vodopivec*
- Posvet **Odpor - nujnost ali ne**, Ljubljana, 12. in 22. februar 2001, referenti *dr. Zdenko Čepič*, Revolucionarni elementi v Osvobodilni fronti v različnih obdobjih njenega razvoja in Programi političnih strank in skupin v prvem letu okupacije Slovenije; *dr. Vida Deželak-Barič*, Avtonomnost OF in odzivi osrednjega jugoslovanskega vodstva NOG in Vloga Edvarda Kardelja v osvobodilnem boju in revoluciji; *dr. Bojan Godeša*, Nekateri vidiki razmerja med vsejugoslovanskim in slovenskim razvojem v času druge svetovne vojne; *dr. Damijan Guštin*, Bistvene razlike med razvojem NOB na vojaškem področju v Sloveniji in drugih jugoslovanskih pokrajinah ter sosednjih narodih; *dr. Jurij Perovšek*, O odporu, o programih in posebnosti začetnega obdobja

druge svetovne vojne na Slovenskem; *dr. Nevenka Troha*, Imperialistične zahteve Italije do Jugoslavije.

- Zaključna konferenca dela delovne skupine **Pouk zgodovine**, Bonn, 22. do 24. marec 2001, pisni diskusijski prispevek *dr. Peter Vodopivec*.
- Znanstveni posvet **Šestdeset let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem**, Ljubljana, 11. in 12. april 2001, referenti *dr. Zdenko Čepič*, Revolucijsko v letu 1941; *dr. Vida Deželak-Barič*, Vloga in značaj Osvobodilne fronte slovenskega naroda; *dr. Aleš Gabrič*, Odziv slovenskih kulturnikov na okupacijo leta 1941; *dr. Bojan Godeša*, Aprilska vojna 1941 in dileme o bodočem državnem okviru Slovenije; *dr. Damijan Guštin*, Vprašanja oboroženega upora 1941; *dr. Boris Mlakar*, Upor ali kolaboracija - resnična dilema, *dr. Peter Vodopivec*, Moč in nemoč ideje in politike Ljudske fronte.
- Znanstveni posvet **o življenju in delu Marjana Kozine**, Novo mesto, 20. april 2001, referent *dr. Peter Vodopivec*, Trideseta leta.
- Znanstvena konferenca **Conflict Potential in Monetary Unions**, Hofgeismar - Kassel, Zvezna republika Nemčija, 25. do 28. april 2001, referent *mag. Andrej Pančur*, The influence of political parties and ethnical conflicts on the currency of 1892 in Austria-Hungary with special emphasis on the role of the Slovenes.
- Znanstveni posvet **Slovenija - 10 let po osamosvojitvi**, Ljubljana, 16. junij 2001, referent *dr. Damijan Guštin*, Vojna za Slovenijo - vojaški vidik osamosvajanja Slovenije.
- Znanstveni posvet **Slovenska osamosvojitve 1991**, pričevanja in analize, Brežice, 21. in 22. junij 2001, referenta *dr. Damijan Guštin*, Osamosvojitvena vojna - da ali ne?; *dr. Jože Princič*, Gospodarski položaj Slovenije pred osamosvojitvijo.
- Mednarodni znanstveni posvet **Država in cerkev**: izbrani zgodovinski in pravni vidiki, Ljubljana, 21. in 22. junij 2001, referenti *dr. Zdenko Čepič*, Agrarna reforma in katoliška cerkev v Sloveniji (1919-1948); *dr. France Kresal*, Dobrodelnost in socialna politika v razmerju cerkve do države v Sloveniji med svetovnimima vojnama; *dr. Mateja Režek*, Država in katoliška cerkev v Jugoslaviji (1945-1966).
- Mednarodni znanstveni posvet **o dr. Lambertu Erlichu**, Rim, 4. do 6. september 2001, referenti *dr. Vida Deželak-Barič*, Vloga in značaj Osvobodilne fronte slovenskega naroda; *dr. Ervin Dolenc*, Erlichovi družbeni spisi; *dr. Bojan Godeša*, Erlich in zasnova slovenske države; *dr. Boris Mlakar*, Delovanje Stražarjev med drugo svetovno vojno; *dr. Jurij Perovšek*, Erlich in pariška mirovna konferenca 1919-1920.
- Mednarodno znanstveno srečanje **Državna i pravna pitanja novije povijesti sjevernojadranskog područja**, Mošćenice, Republika Hrvatska, 7. in 8. september 2001, referentka *dr. Nevenka Troha*, Jugoslovansko - italijanska meja in vprašanje slovenskega izhoda na morje.
- Mednarodni znanstveni simpozij **Po Puhovih sledih 2001**, Ptuj, 19. do 21. septembra 2001, referenta *dr. Jasna Fischer*, Prva industrializacija Slovenije med leti 1850 in

1910; *dr. France Kresal*, Struktura slovenskega gospodarstva in industrijska podoba Slovenije v Puhovi dobi.

- 5. Österreichischer Zeitgeschichtstag 2001: **Demokratie - Zivilgesellschaft - Menschenrechte**, Celovec, 4. do 6. oktober 2001, referenti *dr. Aleš Gabrič*, Intelektualci med željami in resničnostjo; *dr. Mateja Režek*, Človekove pravice in politična kazenska represija v Jugoslaviji (1945-1960); *dr. Nevenka Troha*, Odnos do zavezniških vojaških uprav v conah A in B Julijske krajine in Svobodnega tržaškega ozemlja do človekovih pravic in svoboščin ter do pravic narodnosti.
- Mednarodna znanstvena konferenca **Govorica nasilja**, Koper, 11. do 13. oktobra 2001, referenti *dr. Damijan Guštin*, Odzivanje na vojno nasilje v medijih na Slovenskem med drugo svetovno vojno; *dr. Andrej Studen*, Inscenirane usmrtitve. Spreminjanje kaznovanja s smrtjo od 16. do 20. stoletja; *dr. Nevenka Troha*, Fojbe - zločin ali upravičeno kaznovanje (odmev aretacij, deportacij in usmrtitev med lokalnim prebivalstvom v Julijski krajini).
- **20. zborovanje Arhivskega društva Ptuj**, Ptuj, 17. do 19. oktober 2001, okrogla miza Arhivi in zgodovinopisje, referent *dr. Aleš Gabrič*, Uporabnik v arhivu - izgubljen ali doma.
- Mednarodni posvet **o pouku zgodovine druge svetovne vojne**, Bled, 18. do 20. oktober 2001, pripravil in vodil *dr. Peter Vodopivec*
- Simpozij **ob 100-letnici začetka gradnje prve slovenske gimnazije**, Šentvid nad Ljubljano, 8. november 2001, referent *dr. Jurij Perovšek*, Politične razmere na Slovenskem na prehodu iz 19. v 20. stoletje.
- Letna konvencija ameriške asociacije za slovanske študije, **panel o "Neosebah" v času slovenskega komunizma**, Arlington, Združene države Amerike, 15. do 18. november 2001, referent *dr. Peter Vodopivec*, O prezrtih in javno onemogočenih slovenskih izobražencih.
- Znanstveni simpozij z mednarodno udeležbo **Demokratska opozicija Slovenije - ob 10. obletnici osamosvojitve Slovenije**, Maribor, 22. in 23. november 2001, referenta *dr. Zdenko Čepič*, Opozicija "opozicije" ; *dr. Aleš Gabrič*, Demosov kulturni program.
- Posvet **ob 75-letnici slovenskega PEN**, Ljubljana, 22. novembra 2001, referent *dr. Peter Vodopivec*, O zgodovinski samopodobi Slovencev.
- Mednarodna znanstvena konferenca **Geschichte Mitteleuropas von 1945 bis heute**, Payerbach, Republika Avstrija, 29. do 30. november, referentka *dr. Mateja Režek*, Political changes in Yugoslavia in the decade following the dispute with the Cominform.
- Simpozij **Slovenci v XX. stoletju**, Ljubljana, 4. in 5. decembra 2001, referenta *dr. Aleš Gabrič*, Dvajseto stoletje - zmagoslavje znanosti?; *dr. Žarko Lazarevič*, O stoletju industrije.

- Znanstveni posvet z mednarodno udeležbo **Modernizacijski procesi v slovenskem gospodarstvu**, Ljubljana, 7. decembra 2001, referenti *dr. Zdenko Čepič*, Vloga agrarnega sektorja pri modernizaciji Slovenije in Jugoslavije; *dr. Jasna Fischer*, Modernizacija slovenskega gospodarstva v avstro-ogrski monarhiji; *dr. Žarko Lazarević*, Razkorak med razvitimi in nerazvitimi - zaviralni dejavnik modernizacije Jugoslavije; *mag. Andrej Pančur*, Ekonomska vloga Avstro-Ogrske v evropskem prostoru s stališča modernizacijskih procesov in položaj posameznih dežel v njej; *dr. Jože Prinčič*, Temeljne dileme in problemi modernizacije slovenskega gospodarstva.
- Mednarodna okrogla miza **Slovenija - Rusija - deset let nad pregradami**, Moskva, 9. december 2001, referent *dr. Peter Vodopivec*, Slovenci od Herderja do Hegla.

6 MEDNARODNO ZNANSTVENO SODELOVANJE

V letu 2001 je bilo z objavo in predstavitvijo v Moskvi dokončano pomembno delo, ki smo ga opravili skupaj s Slavističnim inštitutom Ruske akademije v Ruski federaciji, knjiga Slovenija: Pot k osamosvojitvi. Predstavitev knjige smo zelo uspešno povezali s prireditvijo okrogle mize Slovenija - Rusija - deset let nad pregradami. Izbor dokumentov o osamosvajanju Slovenije, ki sta ga pripravila *dr. Zdenko Čepič* in *dr. Aleš Gabrič*, so v publikaciji dopolnili uvodni pregledni znanstveni članki o razvoju slovenskega narodnega vprašanja ob marčne revolucije do osamosvojitve, ki so jih napisali *dr. Jurij Perovšek*, *dr. Aleš Gabrič* in *dr. Zdenko Čepič* ter *dr. Iskra Vasiljevna Čurkina* in *dr. Elena Guskova*. Publikacijo so izjemno lepo sprejeli predvsem profesorji Fakultete za zgodovino Moskovske državne univerze. Na okrogli mizi, ki je sledila predstavitvi te knjige, pa sta imela odmevne referate *dr. Peter Vodopivec* o Slovencih v 20. stoletju in *dr. Bogomir Kovač* o tranziciji v Republiki Sloveniji po osamosvojitvi s primerjavo razvoja v vzhodni Evropi.

V letu 2001 se je inštitut včlanil kot redni član v Evropsko združenje za bančno zgodovino (European Association for Banking History), ki vključuje raziskovalne enote pri posameznih evropskih narodnih bankah ter univerzitetne in samostojne inštitute za raziskovanje gospodarske zgodovine, ki raziskujejo tudi zgodovino bank, denarništva, financ, monetarne sisteme in podobno. Ker imamo tudi na inštitutu strokovnjake, ki raziskujejo v okviru širše slovenske gospodarske zgodovine podobne teme, se nam je zdelo pomembno, da se včlanimo v to mednarodno povezavo zaradi strokovnih stikov.

Dokončali smo priprave za tisk trojezično slovensko- srbsko - angleškega zbornika referatov Jugoslavija v hladni vojni, ki so bili predstavljeni na mednarodnem znanstvenem posvetu Caught in the Middle maja 2000 v Ljubljani. Zbrali smo vse prispevke, organizirali v Beogradu in Moskvi prevajanje v angleščino in jih poslali v zadnjo redakcijo enemu od urednikov zbornika profesorju Ronu Pruessenu na Univerzo v Torontu, ki bo financirala tisk zbornika. To delo sta v letu 2001 opravila *dr. Jasna Fischer* in *dr. Aleš Gabrič*.

V letu 2001 je bilo nekaj inštitutovih sodelavcev imenovanih v mednarodno ekspertno skupino slovenskih in avstrijskih zgodovinarjev, ki bo pripravila poročilo, podobno slovensko - italijanskemu, o odnosih med obema državama v preteklem stoletju. V komisijo je zunanji minister R Slovenije imenoval *dr. Ervina Dolenc*, *dr. Bojana Godešo*, *dr. Žarka Lazarevića* in *dr. Petra Vodopivca*. Komisija je imela že eno skupno zasedanje in dva sestanki slovenskega dela komisije.

Naši raziskovalci sodelujejo tudi v posameznih mednarodnih projektih. Tako je *dr. Ervin Dolenc* sodeloval v projektu History and History teaching in Southeast Europe - Creating Material for Teaching SEE History, ki ga vodi Center za študij balkanskih družbenih kultur pri Univerzi v Gradcu. Dr. Dolenc je sodeloval tudi z dr. Christianom Promitzerjem z oddelka za zgodovino jugovzhodne Evrope na Univerzi v Gradcu pri raziskovanju jugoslovanske zgodovine med obema vojnoma. *Dr. Peter Vodopivec* je sodeloval pri mednarodnem projektu o gospodarski zgodovini Trsta.

Raziskovalci so s konzultacijami pomagali tujim študentom zgodovine pri nas. *Dr. Ervin Dolenc* in *dr. Jurij Perovšek* sta opravila vrsto konzultacij s študentom Aleksandrom Pisarevskim iz Moskve, ki na Fakulteti za zgodovino moskovske državne univerze pripravlja diplomsko delo o političnem delovanju dr. Antona Korošca. *Dr. Jurij Perovšek* je z nasveti in podatki pomagal Anni Holian z zgodovinskega oddelka Univerze v Chicagu pri pripravi doktorske disertacije The UNRRA University and the International Committee of Political Emigrants and Displaced Persons, ki jih je potrebovala pri zapuščini dr. Otmarja Pirkmajerja, ki je shranjena pri nas. Sodeloval je še z Christianom A. Nielsenom z Columbia University iz New Yorka, ki pri dr. Ivu Bancu pripravlja doktorsko disertacijo z antropološko-kulturnega vidika vprašanja jugoslovanskega unitarizma v prvi jugoslovanski državi. Za dodelitev 10-mesečne štipendije je dr. Zvonku Bergantu napisal priporočilo za študij na Institut des Haute Etudes Europeens na Universite Robert Schumann v Strasbourg. *Dr. Peter Vodopivec* pa je bil od julija do septembra zadolžen za organizacijo strokovnega obiska prof. dr. N. Shibe iz Tokia, Japonska v R Sloveniji.

Dr. Nevenka Troha je imela več strokovnih stikov s sodelavci tržaške in goriške univerze, Deželnega inštituta za zgodovino odporniškega gibanja v TRSTU, Inštituta Gramsci v Rimu, nekaterimi drugimi raziskovalci problematike slovensko-italijanskih odnosov v Italiji, na filozofski fakulteti v Pulju in na univerzi v Gradcu.

7 POSLOVNO POROČILO

Inštitut za novejšo zgodovino je zelo uspešno zaključil lansko poslovno leto. Prva polovica leta je bila zelo težka zaradi nerednega financiranja s strani Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, v drugi polovici leta pa so se razmere popolnoma stabilizirale z uspešnim konkuriranjem za nove projekte in podpisom aneksov k pogodbah o financiranju raziskovalnih programov in ustanoviteljskih obveznosti. MSZS nam je financiralo izvajanje raziskovalnih programov, projektov, usposabljanje mladega raziskovalca do 31. oktobra 2001, tisk revije in z zelo majhnim zneskom nakup tuje literature. Univerza v Torontu je po dogovoru plačala del sredstev za pripravo zbornika posvetovanja Jugoslavija v hladni vojni. S Filozofsko fakulteto imamo podpisano pogodbo o sodelovanju v podiplomskem študiju, ki ga tudi plača. Del sredstev dobimo z najemnino in za vzdrževanje stavbe Kongresni trg 1. V lanskem letu smo prodali delnice SKB in jih vezali na posebnem računu. Sredstva porabljamo za reševanje stanovanjskih težav naših sodelavcev. Nekaj denarja se je nateklo tudi od obresti za vezavo sredstev raziskovalnega sklada. s skrbnim obračanjem denarja in največjim varčevanjem smo uspeli za vklakulirana obratna sredstva nameniti dokaj visok znesek, ki ga bomo v letu 2002 potrebovali za obnovitvena dela v stavbi Kongresni trg 1, sofinanciranje izdaje monografije Zgodovina Slovencev in obnovo računalniške opreme.

Poslovni uspeh v letu 2001 (V 000 sit)

skupaj prihodki	243.388
skupaj stroški	243.388

Prihodek (v 000 SIT)

	2000	2001	indeks
celoten prihodek	205.238	243.388	118
od tega MŠZŠ	174.406	204.192	117
prihodek stavbe	26.749	30.705	114
drugo	4.083	8.491	207

Struktura stroškov (v 000 SIT)

stroški materiala in storitev	23.663
bruto plače	129.266
prispevki in davki na plače	30.678
drugi stroški dela	17.048
drugi stroški	960
amortizacija	3.089
vkalkulirani stroški za obratna sredstva	23.000
ostanek	15.684

8 SODELAVCI INŠTITUTA

Konec leta 2001 je bilo na inštitutu redno zaposlenih 27 delavcev. Ponovno se je izboljšala njihova sestava. *Dr. Jože Princič* je bil izvoljen na habilitacijski komisiji Univerze v Ljubljani v naziv znanstvenega svetnika, *dr. Andrej Studen* pa v naziv višjega znanstvenega sodelavca. S prvim novembrom smo kljub zamiku v financiranju redno za določen čas za dobo 5 let zaposlili novega mladega raziskovalca *Jureta Gašpariča*. Mentor mu je *dr. Jurij Perovšek* in je bil vključen v raziskovalni program Politična, idejna in kulturna zgodovina Slovencev od sredine 19. stoletja do 1990. V prvih dveh letih in pol bo pripravljala magistrsko nalogo in opravil študijske obveznosti na III. stopnji na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete. Do spremembe je prišlo tudi v tajništvu inštituta. Tajnica v upravi Li An Jasenovec, ki smo jo zaposlili v letu 2000, je našla novo zaposlitev in tako smo 15. septembra 2001 tajnico v upravi

Tajco Koruza zaposlili za nedoločen čas. Podrobnejša sestava zaposlenih po delovnem mestu in izobrazbi je razvidna iz obeh spodnjih tabel.

a) Pregled števila sodelavcev po izobrazbi

Izobrazba sodelavcev	Število zaposlenih
Doktorat znanosti	16
Magisterij	1
Univerzitetna izobrazba	5
Srednja strokov. izobrazba	3
Ostali	2
Skupaj	27

b) Sestava sodelavcev na dan 31. 12. 2001 - pregled števila sodelavcev po nazivih

Vrsta sodelavcev	Število zaposlenih	V %
raziskov.sodel.	20	74
-znanstv.svetnik	4	
- viš.zn.sodel.	7	
- znanstv.sodel.	3	
- asist. doktor.	2	
- asist. magist.	1	
- ml. raziskov.	1	
- str. sodelavec	2	
str.sodel.-knj.	2	7,4
tehn.sodel.-knj.	2	7,4
uprava	3	11,1
Skupaj sodelavci	27	100

Sekretarska in vzdrževalna dela (del čiščenja in varovanje stavbe smo), kot že vrsto let, dobro opravljali s pogodbenimi delavci.

Direktorica inštituta
Dr. Jasna Fischer, znanstvena svetnica

Ljubljana, januarja 2002